

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 50/2010 vp**

Hallituksen esitys Eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä patenttilain ja hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä lokakuuta 2010 lähettäessään hallituksen esityksen Eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä patenttilain ja hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain muuttamisesta (HE 175/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Liisa Huhtala, työ- ja elinkeinoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Sten Palmgren ja erityisasiantuntija Jussi Karttunen, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy Lontoossa lokakuussa 2000 tehdyn Eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen ja lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä lait patenttilain ja hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain muuttamisesta.

Eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen (Lontoon sopimus) tavoitteena on alentaa eurooppapatentteihin liittyviä käännöskustannuksia siinä vaiheessa, kun eurooppapatentti saatetaan kansallisesti voimaan. Lontoon sopimukseen sitoutumalla sopimusvaltiot luopuvat vaatimasta eurooppapatenteista käännöksiä virallisille kielilleen joko kokonaan tai

osittain eurooppapatentin kansallisen voimaansaattamisen vaiheessa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että patenttilakiin ja hyödyllisyysmallioikeudesta annettuun lakiin tehdään eräitä yksittäisiä, Lontoon sopimukseen liittymisestä riippumattomia muutoksia. Näistä merkittävin on kansallisen patentin kielijärjestelyä koskeva muutosehdotus, jonka mukaan patentinhakija voi saada englannin kielellä laadittua patenttihakemustaan koskevat patenttiviranomaisen päätökset samalla kielellä koko hakemusprosessin ajan eli patentin myöntämiseen asti.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutosta, jolla patentti- ja hyödyllisyysmallihakemuksia koskevien päiväkirjojen julkisuutta rajoitetaan siten, että osa päiväkirjaan merkittävistä tiedoista olisi julkisia vasta sitten, kun itse hakemukset ovat tulleet julkisiksi. Muutoksen tavoitteena on parantaa hakijoiden liike- ja ammattisalaisuuksien suojaa.

Lontoon sopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä toukokuuta 2008. Lontoon sopimus tulisi Suomen osalta voimaan Suomen liittymiskirjan tallettamiskuukautta seuraavan neljännen kuukauden ensimmäisenä päivänä. Lontoon sopimuksen ja sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettavan lain ehdotetaan tulevan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana. Jotta sopimuksen kansallinen täytäntöönpano voidaan asianmukaisesti toteuttaa, Suomen liittymiskirja talletettaisiin vasta siinä vaiheessa, kun asianmukaiset kansalliset täytäntöönpanotoimenpiteet on saatu päätökseen. Tämän arvioidaan tapahtuvan muutaman kuukau-

den kuluttua Suomen liittymistä koskevan päätöksen hyväksymisestä.

Patenttilain ja hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain muuttamisesta annetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan, kun Lontoon sopimus tulee Suomen osalta voimaan. Voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Esityksen perusteluissa katsotaan, että Lontoon sopimuksessa on useita määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan ja edellyttävät siten eduskunnan suostumusta. Hallituksen näkemyksen mukaan sopimukseen ei sisälly sellaisia määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, joten se voidaan hyväksyä äänen enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsäädännön alaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lontoon sopimuksen aiheuttamia muutoksia patenttilakiin arvioidaan esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa perustuslain 17 §:n 1 ja 2 momentin kielellisten oikeuksien näkökulmasta. Kansallisen patentin kielijärjestelyn muutosta tarkastellaan perustuslain 17 §:n säännösten lisäksi myös perustuslain 15 §:ssä turvattu omaisuuden suojaan samoin kuin perustuslain 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan kannalta. Patenttihakemuksia koskevan päiväkirjan julkisuutta koskevaa muutosta arvioidaan puolestaan perustuslain 12 §:n 2 momentin sisältämän julkisuusperiaatteen valossa. Lakiehdotukset voidaan hallituksen näkemyksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska esitys on merkityksellinen perustuslain säännösten kannalta, ehdotetaan kuitenkin harkittavaksi perustuslakivaliokunnan lausunnon hankkimista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Eduskunta hyväksyy perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät

lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Euroopan patenttisopimuksen 65 artiklan soveltamista koskevan ns. Lontoon sopimuksen 1 ja 2 artikla sisältävät

määräyksiä, joiden kuulumisesta lainsäädännön alaan on esityksen perusteluissa tehty perustuslakivaliokunnan käytännön pohjalta asianmukaisesti selkoa.

Sopimusmääräysten suhde perustuslakiin

Lontoon sopimus sisältää määräyksiä, jotka liittyvät siihen kieleen, jolla sopimusvaltioilla on oikeus edellyttää käännösten toimittamista (1 artikla) sekä käännöksistä riitatilanteissa (2 artikla). Sopimuksen tällaiset määräykset ovat merkityksellisiä perustuslain 17 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Pykälän 2 momentin nojalla lailla turvataan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiansaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä. Erityisesti kolmannen osapuolen kannalta merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta.

Lontoon sopimuksen Suomea koskevan 1 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltion, jolla ei ole Euroopan patenttiviraston kanssa yhtään yhteistä virallista kieltä, tulee luopua Euroopan patenttisopimuksen 65 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetuista käännösvaatimuksista, jos eurooppapatentti on myönnetty jollakin kyseisen maan nimeämällä Euroopan patenttiviraston virallisella kielellä tai käännetty tälle kielelle. Sopimusvaltiot voivat kuitenkin saman artiklan 3 kappaleen mukaisesti jatkossakin vaatia patenttivaatimusten toimittamista käännettyinä yhdelle maan virallisista kielistä.

Lontoon sopimuksen mukainen mahdollisuus käännösten vaatimiseen koskee ainoastaan patenttivaatimuksia. Tässä mielessä se on jossain määrin suppeampi kuin patenttisopimuksen 65 artiklan mahdollistama kaikkiin patenttiasiakirjoihin kohdistettava kääntämisvelvoite. Tätä voidaan kuitenkin asian erityisluonne huomioon ottaen pitää riittävänä, koska patenttisuojan laajuuden patenttilain 39 §:n perusteella määräävät patenttivaatimukset muodostavat patentin oikeudellisesti merkittävimmän osan. Lisäksi perustuslain 17 §:n kielellisten oikeuksien ja

21 §:n oikeusturvasäännösten näkökulmasta merkityksellistä on, että sopimusvaltio voi sopimuksen 2 artiklan b alakohdan perusteella säätää siitä, että toimivaltaiset tuomioistuimet tai tuomioistuinten luonteiset toimivaltaiset viranomaiset voivat velvoittaa patentinhaltijan toimittamaan käännöksen koko eurooppapatentista sitä koskevan riita-asian yhteydessä.

Kaiken kaikkiaan Lontoon sopimus sallii sellaiset jäsenvaltion toimet, jotka täyttävät perustuslain vaatimukset. Sopimukseen ei siten sisälly sellaisia määräyksiä, jotka koskevat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Sopimus voidaan näin ollen hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus voimaansaattamislainsiksi voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Eurooppapatentteja koskeva kielisääntely

Patenttilakiehdotuksen 70 h §:ssä säädetään eurooppapatentin saamisen edellytyksistä Suomessa. Patenttivaatimuksista on pykälän 2 momentin pääsäännön mukaan annettava käännös suomeksi. Jos patentinhaltijan oma kieli on ruotsi, voivat säännöksessä tarkoitettut käännökset kuitenkin olla ruotsiksi. Sääntely vastaa näiden kielijärjestelyjen osalta perusteiltaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 19/1995 vp) säädettyä patenttilain voimassa olevaa 70 h §:ää, eikä se muodostu perustuslain 17 §:n vastaiseksi. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että ehdotettu säännös poikkeaa kuitenkin kielilain 10 §:n 1 momentin säännöksestä. Talousvaliokunnan on vielä syytä selvittää kielilaisista poikkeavan järjestelyn tarkoituksenmukaisuus.

Eurooppapatenttia koskevassa riita-asia tuomioistuimella voi patenttilakiehdotuksen 70 p §:n perusteella velvoittaa patentinhaltijan toimittamaan patenttijulkaisusta käännöksen suomeksi tai ruotsiksi silloinkin, kun sitä ei ole kokonaisuudessaan saatavilla patenttivilanomaiselta. Sääntely toteuttaa Lontoon sopimuksen edellä mainitun 2 artiklan b alakohdan mahdollistaman järjestelyn ja turvaa asianmukaisesti asianosaisen oikeusturvan oikeudenkäynnissä.

Kansallisen patentin kielijärjestely

Esitys sisältää myös eräitä Lontoon sopimukselta riippumattomia muutosehdotuksia. Näistä merkittävin on kansallisen patentin kielijärjestelyä koskeva muutos, jonka tarkoituksena on yhdenmukaistaa kielisääntelyä kansallisten patenttien ja eurooppapatenttien välillä.

Patenttihakemus voidaan patenttilakiehdotuksen 8 §:n 5 momentin perusteella laatia kansalliskielten lisäksi myös englannin kielellä. Patentinhaltijalla on lisäksi oikeus 8 d §:n nojalla saada englanniksi laadittua hakemusta koskevat patenttiviranomaisen päätökset tällä kielellä koko hakemusprosessin ajan eli patentin myöntämiseen asti.

Esitys merkitsee käytännössä sitä, että asian käsittelykieliksi viranomaisessa tulee jokin muu kuin kansalliskieli. Tämä on merkityksellistä perustuslain 17 §:n kannalta. Sääntelyä on tältä osin syytä arvioida sekä patentinhakijan että kolmansien osapuolien näkökulmasta.

Patentinhakijan kannalta ehdotus merkitsee mahdollisuutta valita käsittelykieliksi kansalliskielen asemesta englannin kieli. Se ei siten heikennä kenenkään oikeutta käyttää perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaisesti omaa kieltään viranomaisessa. Tällaisen perustuslain takaamaa laajemman oikeuden myöntäminen lainsäädännössä ei valiokunnan mielestä ole ongelmallista (vrt. PeVM 9/2002 vp, s. 3/II) etenkin, kun otetaan huomioon patenttiasioiden erityisluonne.

Kansalliskielten käytön kannalta ehdotus johtaa eräisiin heikennyksiin. Englannin kielellä laadittua patenttihakemusta ei asian käsittelyn aikana ole välttämätöntä kääntää kokonaisuudessaan kummallekaan kansalliskielelle. Kolmansien osapuolten näkökulmasta ehdotus merkitsee sitä, että näillä ei ole kaikissa asian käsittelyvaiheissa mahdollisuutta saada keksinnön selitystä suomeksi tai ruotsiksi. Näillä on kuitenkin patenttilakiehdotuksen 8 §:n 5 momentin perusteella jatkossakin mahdollisuus saada patenttien oikeudellisesti merkityksellisimmistä osista eli patenttivaatimuksista tieto omalla kielellään siitä lähtien, kun patenttihakemus on tullut julkiseksi. Kolmansien osapuolten oikeusturvan ja kielellisten oikeuksien suojan kannalta olen-

naista on, että myönnettyä patenttia vastaan tehdyssä väitemenettelyssä (patenttilakiehdotuksen 24 §:n 2 momentti ja 27 a §:n 3 momentti) ja tuomioistuinmenettelyssä (65 b §) patentinhaltija voidaan velvoittaa toimittamaan käännös myös patentin selityksestä suomeksi tai ruotsiksi. Sääntely ei muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi.

Patenttiviranomaisen pitämän päiväkirjan julkisuus

Patenttiviranomainen pitää patenttilakiehdotuksen 7 §:n 1 momentin mukaan päiväkirjaa saapuneista patenttihakemuksista. Lakiehdotuksen 7 a §:n 1 momentissa on lueteltu päiväkirjaan kustakin hakemuksesta merkittävät tiedot. Saman pykälän 2 momentti sisältää puolestaan säännöksen eräiden 1 momentissa tarkoitettujen tietojen salassapidosta siihen asti, kunnes merkitään koskeva patenttihakemus on tullut julkiseksi.

Sääntelyä on arvioitava perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta. Sen mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu.

Salassapidon piiriin kuuluvat tiedot ovat sellaisia, että ne voisivat paljastaa asiantuntevalle ulkopuoliselle henkilölle liike- ja ammattisalaisuuksia ja tuotekehitystyön tuloksia ennen kuin patenttihakemus julkistetaan. Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 20 kohdan nojalla salassa pidettäviä ovat tietyin edellytyksin asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta. Edelleen 21 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat mm. asiakirjat, jotka koskevat teknologista tai muuta kehittämistyötä. Päiväkirjamerkintöjen salassapidolle on siis laissa säädetty välttämätön syy (ks. PeVL 43/1998 vp, s. 3/II ja PeVL 19/2010 vp, s. 6). Julkisuusrajoituksen oikeasuhtaisuuden kannalta on tärkeää, että salassapidolle on asetettu laissa patenttihakemukseen julkiseksi tu-

loon sidottu aikaraja, jonka jälkeen asiakirjat tulevat julkisiksi (vrt. PeVL 19/2009 vp, s. 6/II).

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota lakiehdotuksen 7 a §:n 2 momentin sanamuotoon, jonka mukaan merkintä on salassa pidettävä, kunnes merkintää koskeva patenttihakemus on tullut julkiseksi "tai jollei patentinhakijan pyynnöstä muuta johdu". Esityksen perustelujen (s. 36) perusteella tällä muotoilulla näytettäisiin tarkoitettavan ainoastaan sitä, että patentinhakija voisi pyytää päiväkirjaan merkittävien salassapidettävien tietojen julkistamista jo ennen patenttihakemuksen julkiseksi tuloa. Sanamuotoon mukaisesti säännöstä voidaan kuitenkin tulkita myös niin, että salassapito voisi patentinhakijan pyynnöstä jatkua myös hakemuksen julkiseksi tulon jälkeen. Salassapidon perustuminen tällä tavoin yksinomaan asianosaisen pyyntöön ei täyttäisi perustuslain 12 §:n 2 momentin vaatimuksia. Sääntelyä on siten tältä osin välttämättä täsmennettävä niin, että merkinnän julkistaminen patentinhakijan pyynnöstä voi tapahtua vain ennen patenttihakemuksen julkiseksi tuloa. Vaihtoehtoisesti säännöksestä voidaan poistaa kokonaan patentinhakijan pyyntöön viittaava maininta. Tällöinkin salassapidosta voidaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 26 §:n 1 momentin nojalla poiketa patentinhakijan suostumuksella ennen hakemuksen julkistamista. Edellä mainitun kaltainen 2. lakiehdotuksen 7 a §:n 2 momentin muuttaminen on edellytyksenä sille, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Sama huomio kohdistuu 3. lakiehdotuksen 6 a §:n 2 momentin sääntelyyn hyödyllisyysmallihakemuksia sisältävän päiväkirjan merkintöjen salassapidosta.

Väitteentekijän maksuvelvollisuus

Kuka tahansa voi patenttilain 24 §:n 1 momentin perusteella tehdä väitteen myönnettyä patent-

tia vastaan. Väitteen tekeminen tulee ehdotuksen myötä maksulliseksi.

Valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden perusteista säädetään perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaan lailla. Ehdotettu lain 24 §:n 1 momentin viimeinen virke, jonka mukaan väitteen tekijän tulee suorittaa vahvistettu maksu, näyttää jäävän tämän perustuslain säännöksen valossa täysin riittämättömäksi. Tarkoituksena ilmeisesti kuitenkin on, että maksu määräytyy patentti- ja rekisterihallituksen suoritteista perittävistä maksuista annetun lain (1032/1992) ja sen nojalla annetun työ- ja elinkeinoministeriön asetuksen (1085/2009) mukaisesti. Talousvaliokunnan on syytä asian jatkokäsittelyssä varmistua tästä seikasta ja lisätä säännökseen viittaus edellä mainittuun lakiin. Muussa tapauksessa säännöstä on perustuslain 81 §:n 2 momentista johtuvista syistä olennaisesti täsmennettävä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että eduskunnan suostumus on tarpeen hallituksen esityksessä tarkoitettuun sopimukseen,

että hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä ja

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 2. ja 3. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan 2. lakiehdotuksen 7 a §:n 2 momentista ja 3. lakiehdotuksen 6 a §:n 2 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

PeVL 50/2010 vp — HE 175/2010 vp

Helsingissä 13 päivänä tammikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Johanna Ojala-Niemelä /sd
vpj.	Jacob Söderman /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Tuomo Hänninen /kesk	Tuulikki Ukkola /kok
	Esko Kiviranta /kesk	Ilkka Viljanen /kok
	Kari Kärkkäinen /kd	Antti Vuolanne /sd
	Elisabeth Naucmér /r	vjäs. Raimo Piirainen /sd.
	Mikaela Nylander /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander.